

Bezdroża

przewodniki rekreacyjne

MADERA

Ogród na Atlantyku

ERGO
HESTIA

Ubezpieczenie
w podróży

Autorka przewodnika: Joanna Mazur
Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel
Redakcja i korekta: Jacek Okarmus
Skład: Krzysztof Hosaja

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 2309863
e-mail: redakcja@bezdroza.pl
księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!
Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:
<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bemad1>
Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I
ISBN: 978-83-246-5826-8
Copyright © Helion, 2013

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę
- Księgarnia internetowa
- Lubię to!
- Nasza społeczność

Zaproszenie na Maderę

Madera jest niczym tajemniczy ogród pośród oceanu, gdzie ciało i dusza odnajdują harmonię i na nowo odkrywają zapierające dech w piersiach oblicza Matki Natury. Tu Europa miesza się z tropikami, delikatna mgła otula wzgórze, a w powietrzu unosi się zapach eukaliptusa na przemian z wonią egzotycznych kwiatów. Madera jest ciemnozielona – jak jej gęsto porośnięte lasami góry, złocistożółta – jak plaża Porto Santo, przezroczystoniebieska – jak wody oblewającego ją oceanu, kruczoczarna – jak wulkaniczny piasek, intensywnie tęczowa – jak jej tropikalne ogrody, ciemnobrązowa – jak nagie skały bezludnych wysp.

To kraina wiecznej wiosny – miodem i winem płynąca. Jest słodka jak trzcina cukrowa, orzeźwiająca jak mięsz marakui i jak mango. Jest melancholijna jak dźwięk portugalskiej gitary, a zarazem radosna jak maderskie tańce i kolorowa jak tradycyjne stroje jej mieszkańców. Malowniczy krajobraz archipelagu przypomina misternie wyhaftowany ornament, który zaskakuje swą subtelnością, precyzją i wytwornością. Jest jak orchidea – idealna, delikatna i wrażliwa, lub jak bugenwilla – jaskrawa, nieokiełznana i nieposkromiona. Madera to archipelag kontrastów, połączenie zacięganego świata natury z bogatym dziedzictwem kulturowym. To oaza spokoju, raj dla zmysłów, chwila zapomnienia i medytacji.

Gościnna Madera udostępnia swe tajemnice światu, od wieków przyjmując gości z otwartymi ramionami. Uchyła przed nimi wrota tajemniczych ogrodów, zaprasza na szlaki wzdłuż krętych lewad, raczy przepięknymi widokami, upaja zapachem świeżo ciętych kwiatów i smakiem egzotycznych owoców. Podróżnych częstuje ponczą i winem maderskim, zaprasza do starych domów pokrytych strzechą i tam, przy dźwiękach tradycyjnej muzyki, opowiada swoją długą historię. Opowieść ciągnie powoli, tak aby podróżny usłyszał każdy jej szczegół. Bez pośpiechu odłoni też przed przybyszem swe skarby, by ten poczuł się jak odkrywca nieznanego lądu. Madera jest jak różnobarwny niczym w kalejdoskopie świat wrażeń, który porusza wszystkie zmysły. To ogród wiecznej wiosny, pełen barw, smaków i zapachów. Madera czaruje swym urokiem, zabierając przyjezdnych w swoje prastare lasy, potężne góry, malownicze doliny, tajemnicze grotty i niesamowity podwodny świat skrywany u swych brzegów.

Madera zaprasza w podróż w głąb siebie, na wędrówkę do źródeł czasu i przestrzeni, przy akompaniamencie łagodnego szumu fal, szelestu liści, słodkiego wina, bryzy ciepłego oceanu i promieni słońca. Najlepiej kontemplować ją powoli i w zapomnieniu, dokładnie utrwałać w pamięci wszystkie jej obrazy, zapachy i smaki, by później móc wielokrotnie powracać do tych niezwykłych maderskich chwil.

Kup książkę

Poleć książkę

Funchal

Funchal jest stolicą Autonomicznego Regionu Madery, zajmuje powierzchnię 76,3 km² i liczy niewiele ponad 100 tys. mieszkańców. Miasto (i zarazem gmina – port. *concelho*) Funchal podzielone jest na dziesięć parafii (*freguesias*): Santa Maria Maior, Imaculado Coração da Maria, Monte, São António, São Roque, São Martinho, São Pedro, Santa Luzia, São Gonçalo i Sé. Nazwa miasta pochodzi od słowa *funcho*, co po portugalsku oznacza koper włoski (łac. *Foeniculum vulgare*). Dawniej to aromatyczne ziele bujnie porastało tereny dzisiejszego miasta. Dziś Funchal często nazywany jest miastem-ogrodem, a to ze względu na swoje liczne parki i inne tereny zielone oraz typowe *quintas*, czyli posiadłości o olbrzymich ogrodach (wiele z *quintas* przekształcono w luksusowe hotele, inne zaś udostępniono zwiedzającym). Funchal swym ukształtowaniem terenu przypomina amfiteatr. Zbocza gór półkuliście otaczają centrum miasta i port położone nad błękitnym Atlantykiem.

Do stu kilkunastu tysięcy mieszkańców Funchal doliczyć można 15 tys. turystów, którzy co roku przybywają do miasta, by często właśnie stąd podróżować po wyspie. Funchal jest bowiem dosko-

nałą bazą wypadową do wycieczek po całym archipelagu. Poza tym to nowoczesne i pełne życia miasto oferuje atrakcje o każdej porze dnia i nocy przez cały rok. Jego mieszkańcy są bardzo gościnni i życzliwie nastawieni do turystów. Chętnie służą radami, które często są bezcenne przy zwiedzaniu wyspy. Infrastruktura jest doskonale rozwinięta i śmiało można powiedzieć, że pod tym względem Funchal dorównuje dużym europejskim miastom. Jednakże dzięki bujnej roślinności wszechobecnej w mieście i pięknym krajobrazom w stolicy Madery można się czuć jak na łonie natury. Bliskość gór i oceanu daje też niezwykle wiele możliwości spędzania wolnego czasu. Miłośnicy sportów wodnych będą przebierać w ofertach, a zwolennicy górskich wypraw z pewnością znajdą tu ciekawe trasy. Funchal to również miasto kultury i sztuki. Spacerując po jego uliczkach, odnajdziemy malownicze zakątki, często owiane historią, ciekawe muzea i wystawy oraz perełki architektury maderskiej. A wszystko to przy akompaniamencie piękna przyrody, szumu oceanu, zapachu kwiatów oraz życzliwości i gościnności mieszkańców Madery.

Historia

W 1442 r. rozpoczyna się zaludnianie wyspy, której terytorium zostało uprzednio podzielone na dwie administracyjne części: wschodnią i zachodnią. Część zachodnią, w tym Funchal, należy do João Gonçalvesa Zarco – odkrywcy Porto Santo i Madery, a część wschodnią, z Machico – do Tristão Vaza Teixeira. Osada, dzięki swemu położeniu o strategicznym znaczeniu, urodzajnej glebie oraz dobremu dostępowi do oceanu szybko staje się ważnym punktem życia na wyspie. Sam Zarco osiada tu ze swoją

■ Funchal – stolica Madery
© Shutterstock.com | Zbynek Jirousek

Dziennik Isabelli

Dziennik z podróży na Maderę i do Portugalii (Journal of a visit to Madeira and Portugal) to do dziś jedna z najlepszych książek podróżniczych opisujących Maderę, mimo że powstała w połowie XIX w. Rękopis odnaleziony został przypadkowo w jednym z londyńskich antykwariatów i wydany dopiero w 1970 r. Jak później ustalono, został on napisany i zilustrowany przez Angielkę – Isabellę Hurst de França, która w latach 1853–54 podróżowała wraz z mężem po Maderze i Portugalii. Na szczególną uwagę zasługują jej akwarele, które w sposób wręcz fotograficzny przedstawiają sceny z życia na wyspie, tradycyjne środki transportu, stroje ludowe, pejzaż i architekturę z tamtych czasów. W muzeum Madeira Story Centre eksponowane są niektóre obrazy Isabelli. Akwarele można również obejrzeć na stronie internetowej Publicznej Biblioteki Regionalnej Madery (Biblioteca Pública Regional da Madeira): <http://www.bprmadeira.org>.

rodziną. Funchal rozrasta się bardzo szybko w latach 1452–54, kiedy to na Maderę przybywają nowi osadnicy. Już w roku 1508 król Manuel I Szczęśliwy nadaje osadzie status miasta.

fol. Joanna Mazur

■ Pomnik Karola I – cesarza Austrii, króla Galicji, Wielkiego Księcia Krakowa etc.

Funchal przez lata musiał odierać ataki z zewnątrz. Do wyspy stale docierały okręty innych państw zainteresowanych przejęciem wyspy. Sławnym stał się atak korsarzy francuskich, którzy w 1566 r. pod dowództwem kapitana Peyrota de Monluc (znanego także jako Bertrand de Monluc, względnie Montluc) napadli na miasto. Podczas krwawych walk trwających się przez 16 dni miasto zostało poważnie zniszczone. Atak został jednak odparty, a kapitan Monluc zginął pod fortem św. Wawrzyńca (Fortaleza de São Lourenço).

W wieku XVII miasto prężnie się rozwija, do czego przyczynia się produkcja wina, które wkrótce osławi Maderę, sprowadzając tu pierwszych turystów zagranicznych, zwłaszcza angielskich. Do Funchal zaczynają również przyjeżdżać wielkie osobistości. Pobyt na wyspie służyć miał nie tylko wypoczynkowi, ale często też podratowaniu zdrowia. W Funchal wypoczywała m.in. Elżbieta Bawarska – cesarzowa Austrii i królowa Węgier, znana również jako Sissi. Elżbieta cierpiała na gruźlicę i wyjazd na Maderę był jej pierwszą z kilku podróży zdrowotnych.

Karol I Habsburg, ostatni cesarz Austro-Węgier, który został wygnany na Maderę z powodów politycznych, mieszkał tu z całą swoją rodziną. Zmarł w Funchal i został pochowany w kościele Nossa Senhora do Monte, gdzie znajduje się jego grobowiec.

W Funchal przebywał także marszałek Józef Piłsudski, który spędził tu zimę 1930/31. Na Maderę przyjechał w celu podratowania zdrowia. Dziś fakt ten upamiętnia tablica w Quinta Bettencourt, w której mieszkał, oraz popiersie marszałka, które znajduje się w centrum miasta, nieopodal katedry. Na Maderze Piłsudski pisał jedną z ostatnich swoich książek, *Poprawki historyczne*, która ukazała się drukiem kilka miesięcy po jego powrocie do Polski.

Pobyt Winstona Churchilla na wyspie był zdecydowanie jednym z najważniejszych wydarzeń w historii wyspy. Churchill przyjechał do Funchal na początku 1950 r. wraz ze swoją żoną Clementine i córką Dianą. Miał tu zostać na kilka miesięcy, by napisać czwarty tom swoich wspomnień z wojny oraz malować obrazy. Mieszkał w hotelu Reid's, a po wyspie podróżował eleganckim rolls royce'em, którego bagażnik – jak głosi legenda – był przerobiony na barek. Szanowny gość szczególnie upodobał sobie portową miejscowość niedaleko Funchal – Câmara de Lobos. Namalował tam kilka akwrel i tam też zostało zrobione słynne zdjęcie Churchilla

Reid's – legendarny hotel Madery

Szkot William Reid przybywa na wyspę w roku 1836 i początkowo pracuje w branży winiarskiej, a później w hotelarskiej. Najpierw wynajmuje *quintas* turystom, a później staje się właścicielem trzech hoteli. W roku 1880 kupuje ziemię na stromym brzegu morskim tuż przy zachodniej granicy miasta z zamiarem wybudowania tam luksusowego hotelu. Marzenie to spełniają jego synowie – William i Alfred, a hotel zdobywa nie lada renomę. Zatrzymują się w nim sławy z całego świata, takie jak: Elżbieta Bawarska – cesarzowa Austro-Węgier; Robert Falcon Scott podczas swojej podróży na Antarktydę; Edward VII – król Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii; George Bernard Shaw – irlandzki dramaturg i prozaik; Guglielmo Marconi – laureat Nagrody Nobla z dziedziny fizyki. W 1936 r. hotel zostaje kupiony przez rodzinę Blandy. Wyremontowany i rozbudowany, zostaje ponownie otwarty po zakończeniu II wojny światowej. Obecnie należy do luksusowej sieci hotelowej Orient Express. Dziś nocleg w tym hotelu kosztuje 300–2500 EUR. W razie wątpliwości, czy warto tyle wydać, polecamy odwiedzić stronę internetową hotelu: <http://www.reidspalace.com>, by zobaczyć jego cudowne wnętrza oraz pełne wdzięku ogrody.

■ Forte de São Tiago
fol. Joanna Mazur

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

malującego pejzaż małej rybackiej wioski. Pobyt tej osobistości na Maderze był krótszy niż przewidywano. Już 12 stycznia opuścił on wyspę, by w pilnych sprawach politycznych stawić się w Anglii.

W **muzeum fotografii Vicentes** w Funchal można obejrzeć albumy ze starymi fotografiami słynnych ludzi, którzy odwiedzili Maderę.

Zwiedzanie miasta

Avenida do Mar

Zwiedzanie miasta można rozpocząć od spaceru promenadą wzdłuż oceanu. Jest to bardzo przyjemna trasa, zwłaszcza rano, kiedy Funchal oświetlają pierwsze promyki słońca. Aleja, wzdłuż

której biegnie deptak, nosi nazwę Avenida do Mar e das Comunidades Madeirenses, w skrócie: Avenida do Mar. Aleja zaczyna się przy **parku Santa Catarina** i ciągnie się na wschód do żółtej budowli **Forte de São Tiago**.

Na początku miniemy przystań, z której odpływają statki wycieczkowe, kilka kawiarenek z ogródkami oraz restauracje na zacumowanych statkach. Najślawniejsza z nich to bez wątpienia **Restaurante late Vagrant – Ex Beatles Yacht**, ponieważ ta właśnie łódź należała kiedyś do słynnej grupy The Beatles. „Vagrant” pochodzi z roku 1941 i wtedy uważany był za jeden z dziesięciu najbardziej luksusowych jachtów na świecie. W 1966 r. stał się własnością zespołu The Beatles. Później „Vagrant” zmieniał jeszcze kilkakrotnie właścicieli. Należał m.in. do szkockiego piosenkarza Donovana, a następnie do greckiego potentata Goulandrisa. W 1977 r. statek uległ wypadkowi na Wyspach Kanaryjskich, gdzie pozostawał później przez kilka lat. João Bartolomeu de Faria – mieszkaniec Madery – kupił jacht w 1979 r. i otworzył na nim słynną dziś restaurację.

Kontynuując spacer wzdłuż Avenidy do Mar, warto zwrócić uwagę na imponujący **Palácio de São Lourenço** (pałac św. Wawrzyńca). Pałac, będący jednocześnie fortecą, został zbudowany w połowie XVI w., a później był wielokrotnie rozbudowywany. W budynku działa **Museu Militar da Madeira**. Idąc dalej, miniemy skrzyżowanie Praça da Autonomia, gdzie stoi **Monumento da Autonomia da Madeira**. Zaraz za nim znajduje się **Museu da Electricidade**, czyli Muzeum Elektryczności. Tu można poznać

historię wytwarzania prądu w Funchal oraz zobaczyć, jak oświetlane było miasto dawniej.

Kontynuując spacer wzdłuż wybrzeża, dochodzimy do ogrodu zwanego **Jardim do Almirante Reis**. Stąd można się wybrać na przejażdżkę **kolejką linową do Monte**. Kolejka czynna jest codziennie 9.30–17.45. Bilet w dwie strony to 15 EUR (w jedną 10 EUR), bilet dla dzieci w wieku 7–14 kosztuje 7,50 EUR (5 EUR w jedną stronę). Z Monte kursuje druga **kolejka**, która przewozi pasażerów do **Ogrodu Botanicznego**. Szczegółowe informacje na temat kolejek linowych, cen biletów i łączonych tras zwiedzania można znaleźć na stronie internetowej <http://www.madeiracablecar.com>.

Tuż obok terminalu – przy ulicy Dom Carlos I – znajduje się **Madeira Story Centre**, w którym poznać można historię archipelagu od jego wulkanicznych początków do dziś.

Spacer promenadą kończy się przy **Forte de São Tiago**, w którym obecnie działa **Museu de Arte Contemporânea**, czyli Muzeum Sztuki Współczesnej, gdzie zobaczyć można dzieła portugalskich artystów, takich jak Paula Rego, Alberto Carneiro, Pedro Casqueiro, Gilberto Reis. Przy muzeum działa też biblioteka tematyczna, a w forcie mieści się także restauracja z ogródkiem.

Zona Velha

Zwiedzanie starego miasta można rozpocząć od wizyty w budynku targowym zwanym **Mercado dos Lavradores**. W jednej części codziennie odbywa się targ rybny, a w drugiej sprzedawane są kwiaty i dosyć egzotyczne owoce. Sprzedawcy chętnie częstują turystów ciekawymi krzyżówkami uprawianymi na wyspie, takimi jak np. *maracujá-tomate* (marakuja-pomidor), *banana-maçã* (banan-jabłko). Tutaj też spróbować można słodziutkiej trzciny cukrowej

foto: Joanna Mazur

■ Kolejka linowa Funchal – Monte

foto: Joanna Mazur

Fot. Joanna Mazur

■ Zona Velha

Funchal – informacje praktyczne

Informator

- **Informacja turystyczna: Posto de Turismo**, Avenida Arriaga 16; tel.: +351 291 211902; czynne: pn.–pt. 9.00–19.00, sb., nd. i święta 9.00–15.00 (1 I, Niedziela Wielkanocna, 1 V, 25 i 26 XII nieczynne). **Posto de Turismo**, Estrada Monumental 284 (w centrum handlowym Monumental Lido); tel.: +351 291 775254; czynne: pn.–pt. 9.00–12.30 i 14.00–17.00, sb. 9.30–12.00.
- **Horários do Funchal** (komunikacja miejska), tel.: +351 291 705555,

<http://www.horariosdofunchal.pt>. Centrum sprzedaży biletów (między innymi): Anadia Shopping, Rua Visconde de Anadia.

- **Livraria Esperança** (księgarnia), Rua dos Ferreiros 119 i 156, tel.: +351 291 221116, <http://www.livraria-esperanca.pt>.
- **Moskito Drive** (wypożyczalnia rowerów i skuterów elektrycznych), Estrada Monumental 316, Hotel Alto do Lido; tel.: +351 291 765180, <http://www.moskito-drive.com>.
- **Teleféricos da Madeira** (Koleje Linowe Madery), tel.: +351 291 780280, <http://www.madeiracablecar.com>.

Wyżywienie

- **A Sala do Capitulo**, Rua Direita 37, tel.: +351 291 630965. Typowa portugalska restauracja. Dania regionalne, duży wybór win.
- **O Portão**, Rua Portão de São Tiago, tel.: +351 291 221125. Restauracja w dzielnicy Zona Velha. Przytulne wnętrze w tradycyjnym stylu. W lecie przyjemny ogródek na zewnątrz.
- **Real Canoa**, Rua Ponta da Cruz, tel.: +351 291 762396. Restauracja w Lido z kuchnią maderską. W weekendy, a w sezonie także w inne dni, często muzyka na żywo.

Fot. Joanna Mazur

■ „Sztuka drzewiowa” w starym Funchal

- **Restaurante late Vagrant – Ex Beatles Yacht**, Avenida do Mar e das Comunidades Madeirenses, tel.: +351 291 223572, <http://restaurantevagrant.com>. Restauracja w dawnej łodzi Beatlesów. W karcie dania mięsne i rybne oraz owoce morza. Kuchnia portugalska i międzynarodowa.
- **Restaurante La Belle Terrasse**, Caminho de Santo António 52, tel.: +351 291 724234. Piękny widok na Funchal. Ceny od 24 EUR za posiłek. Dania bardzo efektownie podane.
- **Restaurante Mozart**, Rua D. Carlos 50. Restauracja z ogródkiem letnim. W karcie dania międzynarodowe mięsne i rybne. Elegancko podane.
- **Sabor a Fado**, Travessa das Torres 10, tel.: +351 925612259. Restauracja z muzyką fado na żywo. W karcie typowe dania portugalskie. Letni ogródek.
- **Tasca Literária Dona Joana Rabo-de-Peixe**, Rua de Santa Maria 77. Restauracja w dzielnicy Zona Velha. Tradycyjna kuchnia portugalska. Bardzo ciepłe i przytulne wnętrza.
- **Venda da Donna Maria**, Rua de Santa Maria 51, tel.: +351 291 621225. Restauracja w dzielnicy Zona Velha. Kuchnia portugalska, ciekawy wystrój wnętrza. W lecie ogródek na zewnątrz.

Muzea

- **Adegas de São Francisco**, Avenida Arriaga 28, tel.: +351 291 740110, <http://www.madeirawinecompany.com>. Otwarte: pn.–pt. 9.30–18.30 (zwiedzanie z przewodnikiem: 10.30, 14.30, 15.30 i 16.30), sb. 10.00–13.00 (zwiedzanie z przewodnikiem: 11.00), nd. i święta nieczynne.
- **Casa-Museu Frederico de Freitas**, Calçada de Santa Clara 7, tel.: +351 291 202570. Otwarte: wt.–sb. 10.00–17.30. Bilety: normalny 2,5 EUR, ulgowy 1 EUR.
- **Madeira Story Centre**, Rua Dom Carlos I 27-29, tel.: +351 291 000770, <http://www.storycentre.com>. Otwarte: codz. 10.00–18.00. Bilety: normalny 9,60 EUR, dzieci (4–14 lat) 4,80 EUR.
- **Museu A Cidade do Açúcar**, Praça do Colombo 5, e-mail: museu.acucar@cm-funchal.pt.
- **Museu da Electricidade**, Rua Casa da Luz 2, tel.: +351 291 211480, <http://www.museucasadaluz.com>. Otwarte: wt.–sb. 10.00–12.30 i 14.00–18.00.
- **Kamienny herb Portugalii – Quinta das Cruzes**
- **Museu de Arte Contemporânea**, Rua do Portão de Santiago, tel.: +351 291 213340, <http://www.museumac.com>. Otwarte: wt.–sb. 10.00–12.30 i 14.00–17.30. Bilety: normalny 2 EUR, ulgowy 1,5 EUR.
- **Museu de Arte Sacra**, Rua do Bispo 21, tel.: +351 291 228900, <http://www.museuartesacrafunchal.org>. Otwarte: wt.–sb. 10.00–12.30 i 14.30–18.00, nd. 10.00–13.00. Bilety: normalny 3 EUR, ulgowy 1,5 EUR.
- **Museu de Fotografia Vicentes**, Rua da Carreira 43, tel.: +351 291 225050, <http://www.photographia-museuVICENTES.com.pt>. Otwarte: pn.–pt. 10.00–12.30 i 14.00–17.00. Bilety: normalny 3 EUR, ulgowy 1,5 EUR.
- **Museu de História Natural**, Rua da Mouraria 31, tel.: +351 291 229761, e-mail: mmf@cm-funchal.pt. Otwarte: wt.–pt. 10.00–18.00, sb., nd. i święta 12.00–18.00. Bilety: normalny 3,66 EUR, ulgowy 1,66 EUR, w niedziele wstęp wolny.
- **Museu Henrique e Francisco Franco**, Rua João de Deus 13, tel.: +351 291 23063. Otwarte: wt.–sb. 10.00–12.30 i 14.00–17.30. Bilety: normalny 3,66 EUR, ulgowy 1,66 EUR.
- **Museu I.B.T.A.M.**, Rua Visconde de Anadia 44, tel.: +351 291 231139. Otwarte: pn.–pt. 10.00–12.30 i 14.00–17.30.
- **Museu Militar da Madeira**, Palácio de São Lourenço, Largo da Restauração, e-mail: musmilmadeira@mail.exercito.pt. Otwarte: pn.–sb. 10.00–12.00 i 14–17. Bilety: normalny 2 EUR, ulgowy 1,5 EUR, rodzinny 5 EUR.

Fot. Joanna Mazur

Levady to maderskie kanały irygacyjne (słowo *levada* pochodzi od portugalskiego czasownika *levar* – ‘zabierać, przenosić’), które wśród turystów z całego świata zdobyły wielką popularność jako szlaki pieszych wędrówek. Kanały te transportują deszczówkę z gór na niższe położone tereny nadmorskie. Łączna długość levad wynosi 2150 km.

Mieszkańcy wyspy szybko zauważyli, że tereny górskie są zasobniejsze w wodę, niż ziemie położone nad morzem – w górach nie tylko biorą początek liczne potoki, ale też znacznie częściej pada deszcz. Ponieważ na obszarach nadmorskich – czyli tam, gdzie prowadzono uprawę roślin – plony były bardzo marne właśnie z powodu niedostatku wody, powstała potrzeba budowy kanałów irygacyjnych. Pierwsze systemy były bardzo prymitywne, z czasem jednak wciąż je udoskonalano. Początkowo rolnicy sami doprowadzali do swych pól wodę ze źródeł, później zadbały o to władze prowincji. W XIX w. zaczęto budować całą sieć melioracyjną, która ostatecznie miała doprowadzać wodę niemal w każde miejsce na wyspie. Dostęp do kanałów wodnych był płatny, ale rolnicy mogli sami określić, ile wody będą potrzebować do nawodnienia swoich pól.

W latach 40. ubiegłego wieku sieć kanałów została znacznie powiększona i ulepszona. Prace przy budowie levad odbywały się często w bardzo niebezpiecznych warunkach. Levady biegną przecież przez strome górskie zbocza, wąwozy, lasy i inne trudno dostępne miejsca. Dziś, wędrując wzdłuż levad, można sobie wyobrazić, jak wiele wysiłku, wytrwałości i poświęcenia włożono w budowę tego niezwykłego systemu melioracyjnego. Trzeba przy tym również pamiętać, że ówcześni robotnicy posługiwali się jedynie kilofami, kując nimi litą skałę. Dziś za zużycie wody pochodzącej z levad rolnicy płacą bezpośrednio władzom Madery. Woda dostarczana jest na pola wg ustalonego wcześniej harmonogramu, sporządzonego dla danej plantacji.

Wzdłuż kanałów powstawały również szlaki łączące ze sobą poszczególne regiony wyspy. O wiele łatwiej było wędrować, trzymając się kanałów, niż przedzierać się przez góry i lasy, szukając właściwej drogi. W ten oto sposób levady zaczęły spełniać drugą, dodatkową funkcję – traktów komunikacyjnych, służących głównie celom handlowym.

Dziś szlaki te przyciągają wielu amatorów pieszych wędrówek. Dla sporej liczby turystów *levadas* to właściwie jedyny cel podróży na Maderę. Dzięki takim wycieczkom można poznać całą wyspę wzdłuż i w szerz. Wystarczy jedynie dobrze zaplanować i połączyć ze sobą odpowiednie szlaki, by móc pieszo wędrować po całej Maderze, podziwiając niezwykle piękno jej krajobrazu i odwiedzając przy tym leśne ostępy i zagubione wśród gór osady. Wybierając się na wędrówkę wzdłuż wodnych szlaków, powinniśmy pamiętać o kilku podstawowych zasadach, które pozwolą uchronić nas i innych od niebezpieczeństw. Władze Autonomicznego

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA
Helion SA

foto na proście okładki:
© Eduard Gárriz | Shutterstock.com

MADERA

- Bajkowe ogrody
- Lasy wawrzynowe
- Plaże i urwiste klify
- Lewady – niezwykle górskie szlaki
- Madera – słynne wyspiarskie wino

Madera – niczym wynurzona z morskich odmętów część mitycznej Atlantydy – urzeka przybyszów rajskim krajobrazem. Przez cały rok panuje tu wiosenno-letnia pogoda, o wysokie klify rozbijają się fale przyboju, a w urwistych górach interioru szumią wawrzynowe lasy. Turystów przyciągają tu nie tylko plaże i lewady, ale także znakomita kuchnia, w której króluje dorsz *bacalhau*, egzotyczne odmiany owoców i słynne na całym świecie wino.

Przewodniki rekreacyjne oprowadzają po najciekawszych regionach i miastach – nie do pominięcia na trasie podróży. Opisom krajoznawczym towarzyszą mapy, ramki z ciekawostkami oraz starannie wybrane zdjęcia, dające przedsmak prawdziwej podróży. Zwięzłe informacje praktyczne pomagają zaplanować udany urlop i odnaleźć się w odwiedzanym miejscu. Wszystko to, w połączeniu z przejrzystym układem treści i atrakcyjną szatą graficzną, czyni z przewodnika rekreacyjnego niezastąpionego partnera w podróży.

Nr katalogowy: 10378

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

Bezdroża
Przewodniki Ludzi Ciekawych

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ISBN 978-83-246-5826-8

9 788324 658268 >

Cena 26,90 zł